

ΡΟΕΜΑ SUMMA

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

(δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Δέλεαρ, τεύχος 8)

Γιάννης Αντιόχου,
Στη γλώσσα του
εκδόσεις Γαβριηλίδης, σελ.112 ,
Αθήνα 2005.

«Το σύμπαν υποστηρίζουν οι αστροφυσικοί,
Κι οι ποιητές της νέας αμερικανικής γενιάς,
- Όπως ο Νικ Φλιν στη φυσική κινουμένων σχεδίων-
Είναι εσαεί διαστελλόμενο.

Το σώμα μου υποστηρίζουν οι φίλοι μου
Και αυτοί που το γεύονται
Είναι εσαεί διαστελλόμενο
Με κίνδυνο να χυθεί εντέλει στο πουθενά
Τη νύχτα που οι βουδιστές ονομάζουν Πραλάγια
Και οι εσωτεριστές Κοσμική Νύχτα
...»

Το δεύτερο βιβλίο ποίησης του Γιάννη Αντιόχου είναι το σώμα μιας διακύβευσης. Είναι ένα ολικό ποίημα (roema summa), ένα ανοιχτό σύστημα που επιχειρεί να φέρει ως τη γλώσσα – τη γλώσσα του – ένα άνοιγμα του κόσμου αδιαχώριστα από ένα άνοιγμα του χρόνου και όχι μια συλλογή ή μια σύνθεση ποιητική. Ένα σύστημα – μορφή – γεμάτο νόημα το οποίο περισσότερο συν-παρατηρεί με τον αναγνώστη παρά παρατηρείται απ’ αυτόν και το οποίο ταυτόχρονα είναι αυτοπαρατηρούμενο. Είναι μορφή με την έννοια του καλλιτεχνικού ρυθμού, του στιλ το οποίο όμως πέραν της καταγωγής του από την ιδιοσυστασία του δημιουργού του, στοιχειοθετεί μίαν απολύτως αυτονομημένη δική του ιδιοσυστασία. Είναι το προϊόν μιας ώθησης και όχι μιας πρόθεσης, ως μια μοναχική και κάθετη διάσταση της σκέψης η οποία και βυθίζεται ως ένας όγκος μέσα σε ένα σύνολο σημασιών και αντανακλάσεων. Και είναι σύστημα δομημένο, πολυεπίπεδο και αυτοελεγχόμενο με την έννοια του οργανισμού που έχει την ικανότητα να σταθεροποιεί τους όρους ύπαρξής του. Ενός οργανισμού όμως που οργανώνεται σαν μήνυμα κι ένα μήνυμα που προσδοκά επιπλέον να αναδιαμορφώσει το δέκτη του (τον αναγνώστη) ώστε να γίνει αντιληπτό. Για τον λόγο αυτό πιστεύω θα είναι χρήσιμο για μίαν αποτελεσματική ανάγνωση αυτού του ποιητικού βιβλίου να έχει κανείς υπόψη του τη θέση

του Wiener Norbert (The human use of human beings) πως ο οργανισμός αντιστέκεται στο χάος, τη διάλυση, το θάνατο όπως το μήνυμα στο θόρυβο και πως για να περιγράψουμε (να αναγνώσουμε) έναν οργανισμό δεν προσπαθούμε να προσδιορίσουμε κάθε μόριο σ' αυτόν (κάθε λέξη, φράση, στίχο) και να το καταγράψουμε με την παραμικρή λεπτομέρεια (κατά τον τρόπο με τον οποίο συνταιριάζονται, έλκονται ή απωθούνται οι λέξεις, οι φράσεις, οι στίχοι), αλλά μάλλον ν' απαντήσουμε σε ορισμένα ερωτήματα γι' αυτόν, τα οποία αποκαλύπτουν το μόρφωμά του, τη μορφή του.

Ο Γιάννης Αντιόχου μας παρέδωσε λοιπόν ένα τέτοιο σύστημα, έναν οργανισμό, ένα σώμα – συναφές μάλιστα με τη διττή αλληγορία του τρισυπόστατου, εφόσον οι τρεις εκτενέστατες ενότητές του (συμφωνία για δύο σώματα, ξόρκια και μαγικά, γενέθλια τετράγωνα) μπορούν να παραπέμψουν τόσο στο τριμερές βιολογικό σώμα: κεφάλι, κορμός, άκρα, όσο και στη μεταφυσική/θεολογική τριχοτόμηση του όντος: σώμα, νους, πνεύμα, χωρίς όμως να είναι φανερή και καθαρή μια απόλυτη αντιστοιχία. Κι αν το βιβλίο αυτό ως σύστημα, επιτρέπει από τη μια στον αναγνώστη του, αφού συντονιστεί ως δέκτης, να δει (να γνωρίσει δηλαδή) πέρα από την υλική του υπόσταση το μήνυμα το οποίο διαρκώς εκπέμπει, από την άλλη υποπτεύομαι πως βάζει τους κριτικούς σε μια δύσκολη περιπέτεια αναζήτησης μεθόδου. Πώς να προσεγγίσει και πώς να μιλήσει δηλαδή κανείς για μίαν ποίηση όπου οι λέξεις δεν είναι πλέον ένας υλικός μικρόκοσμος, ατελής και θολός, αλλά μοιάζουν περισσότερο με καθρέφτες που αντανακλούν έναν άλλον, παράλληλο και αληθινό μικρόκοσμο σε ένα βιβλίο που δεν υπαινίσσεται απλά τη μεταφυσική αλλά πραγματώνεται μεταφυσικά; Πώς να αποφύγει επίσης το σκόπελο της κατεστημένης απόψεως (στην πραγματικότητα της χονδροειδούς παρανοήσεως) ότι δηλαδή αφού ο ποιητικός λόγος είναι ελλειπτικός τότε θα πρέπει να είναι και ολιγόλογος (ο Πόου τονίζει πως το εκτενές ποίημα δεν υφίσταται, πως η φράση «εκτενές ποίημα» είναι μια αντιφατική φράση) έχοντας απέναντι του ποιήματα τα οποία φτάνουν έως και τις οκτώ σελίδες; Πώς ακόμα να κοιτάξει πίσω και μέσα από τους άψογους δεκαπεντασύλλαβους, πίσω από τα αισθητικά, συντακτικά τολμήματα και άλματα φράσεων και στίχων, πίσω και μέσα δηλαδή από το φιλολογικό επιστημονισμό, όταν συμβαίνει εδώ ο ποιητής να μιλάει ωςάν τα όντα να έβρισκαν την έκφρασή τους και να ονομάζονταν για πρώτη φορά εξαιτίας της ικανότητάς του να οικονομεί στην ποίησή του έναν τέτοιο κοσμικό χώρο όπου εντός του όλα τα πράγματα χάνουν παντελώς τον αδιάφορο και συνηθισμένο χαρακτήρα τους.

«Άνδρας σκυμμένος στη πηγή στους ώμους του υδρίες
Έχει αυτιά μακρόστενα δυο πύργους στους κροτάφους
Σκύβει γεμίζει σύννεφο πυρώνει με το στόμα
Και ψιχαλίζει μ' ουρανό θρύψαλα κι άσπρη σκόνη
Κι απ' τ' ανοιχτά τα χέρια του φυτρώνουνε αγκάθια
Βάτα μες στις μασχάλες του σύδεντρα στους μηρούς του
Στα σκέλια του Μετέωρα στις κορυφές πηγάδια

Ο μαύρος τράγος στέκεται ο σειληνός πατέρας
Π' όταν η γη καιγότανε έτρεχε μες στο μάγμα
Και όποτε σειότανε γεννούσε τους Τιτάνες
Κι ήτανε ο Αρχάγγελος ο πρώτος Ταξιάρχης
Αγαπημένος τ' Ουρανού της Γης ο ερωμένος
Μες στις πρωτόγονες σπηλιές ο χιλιολατρεμένος
...»

Η ποίηση του Γιάννη Αντιόχου όμως έχει έκταση σύμφωνη με την έκταση και το βάθος του κόσμου που αναδύει και εξ αυτού θα πρέπει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η ελλειπτικότητα λειτουργεί κι εδώ. Όχι βέβαια με τον ίδιο τρόπο που λειτουργεί στο σύντομο, ολιγόστιχο ποίημα αλλά, όπως το διατυπώνει και η Λύντια Στεφάνου στο «πρόβλημα της μεθόδου στη μελέτη της ποίησης», έχοντας κατά νου ότι το ποίημα είναι ένα «ελάχιστο» όπου πραγματώνεται ένα «πλείον» το οποίο θα πρέπει να νοηθεί και ποσοτικά και ποιοτικά με την έννοια ότι το ποίημα στην ενότητά του γίνεται μιας άλλης τάξης μονάδα σε σχέση με τα επί μέρους στοιχεία που περικλείει. Δεν είναι δηλαδή αναλυτικός λόγος (ο οποίος επίσης θα μπορούσε να είναι ποίηση) αλλά είναι σύνθετος λόγος, εκτενή ποιήματα τα οποία, χάρη στην ηθικό – ψυχολογική ενότητά τους συνενώνουν τα μέλη τους. Τίποτα δεν είναι ασύνδετο και τίποτα δεν είναι ακριβώς όπως στον πεζό ή σε οποιονδήποτε άλλο λόγο. Όλα λειτουργούν κατά ένα κώδικα ο οποίος και ισχύει γι' αυτό το συγκεκριμένο έργο και γι' αυτόν τον ποιητή, σε συνέπεια με τον εαυτό του, από τον ένα στίχο στον άλλο και από το ένα ποίημα στο άλλο. Εξάλλου στον αντίποδα μιας τέτοιας υπεράσπισης, το σύντομο ποίημα οφείλει να κερδίζει σε ένταση αυτό που χάνει σε έκταση.

Στη «γλώσσα του» μεταβάλλονται όντα και πράγματα του κόσμου, υποκινούνται και διατρέχονται από μια πνοή την οποία ταυτόχρονα συνιστούν και ξεπερνούν καθώς έρχονται από βάθος αβυσσαλέο, όχι ως ουσία/περιεχόμενο αλλά ως πολλαπλή εσωτερικότητα. Το μήνυμα είναι τελικά μια ψυχή που έχει πραγματωθεί και εξαπολύει το βέλος της προς τον ουρανό έχοντας εννοήσει πως ο κόσμος δεν είναι ο υπέρτατος ορίζοντας. Τι είναι άραγε η σφαίρα της Ντάατ, η λήθη της Μαλκούτ, το τέλος του Μαχανβαντάρα; Πώς γίνεται ο Παύλος να «κοιμήθηκε στην αγκαλιά της Καρυάτιδας» κι ο Αρτίρ να «χρίστηκε Ταξιάρχης»; Ποιος είναι ο «Κύριος της ψευδαίσθησης», ο «Πρίγκηπας των Άστρων», ο «Ολόλευκος τράγος» κι ο «Σειληνός Πατέρας»; Πώς γίνεται ο ποιητής να διατάζει το Θεό;

«...

Σε διατάζω Θεέ

«Κατέβασέ με από τη ράχη του κτήνους που καβάλησα
Σήμερα το πρωί, στα δόντια του σφηνωμένη η παιδική μου
ηλικία
Τ' απόγευμα της νιότης μου η μνήμη

Κι η νύχτα τρώγει την καμπούρα της ύπαρξή μου»

Κι ακούστηκε ο βρυχηθμός απ' το στόμα του λιονταριού
Που φυλάει το λιμάνι μου

...»

Ο ποιητής είναι αντίκρυ, είναι πέρα από το τεχνικό ικρίωμα του φαινομενικού κόσμου. Είναι πέρα από το Θεό, τον διατάζει, όχι διαπράττοντας ύβρη (κατά μια θεολογική έννοια) και όχι επαναστατώντας με μια τέτοια περιορισμένη συλλογιστική. Στο βαθμό που ο Θεός υπήρξε, είναι και μένει ένα μεγαλειώδες προσωπίο του Είναι, είναι αντιμέτωπος με τον ποιητή ο οποίος αντικρίζει (θεάται) τις λέξεις, τις μορφές τους και τα νοήματα τους (είναι η κινητική ύλη των αισθήσεων;) ως έναν περιπλανώμενο κώδικα (ως μήνυμα) και περιπλανώμενος ο ίδιος (ο ποιητής) στα βαθιά και περίπλοκα στρώματα της ζωής της γλώσσας, μας αποδίδει εντέλει (μας μεταφέρει τον κώδικα/μήνυμα) το ποίημα που δεν σημαίνει αλλά ως μορφή τείνει να αυτοσημαίνεται, δημιουργεί το καινούριο νόημά του, αναζητά ένα περιεχόμενο και του δίνεται με κάποιον τρόπο, με το ύφος του ποιητή, μια νέα ζωή με συσχετισμούς, με διαχωρισμούς από τα γλωσσικά καλούπια.

Στο βιβλίο του Γιάννη Αντιόχου οι δρόμοι της μαγείας, των μύθων, των θρησκειών και της φιλοσοφίας διασταυρώνονται με τους δρόμους της ποίησης μένοντας παρόλα αυτά διαφορετικώς ξεχωριστοί. Στην περίπτωση του η ποιητική αισθητοποίηση των βιωμάτων του αποτελεί ένα αληθινό κι αναπάντεχο, για τα δεδομένα της ποίησής μας, άλμα πέρα από το μονοσήμαντο κι αναμενόμενο συγκερασμό συναισθηματικής και γλωσσικής ωριμότητας. Κανένας, δε θα μπορούσε να ισχυριστεί πως εδώ αποκλειστικά καρποφορούν και μυθολογούνται αποσπάσματα της (μυστικιστικής ίσως) ζωής του ποιητή. Κατά ένα μαγικό – μεταφυσικό τρόπο, αυτό που συμβαίνει (με ή χωρίς τη συνέργεια του αναγνώστη) είναι να ξεδιπλώνονται και πάλι ν' αναδιπλώνονται, πλευρές, περιοχές, διαστάσεις, όψεις ολόκληρες του κόσμου, του κόσμου που είναι και γίνεται, οι οποίες δεν μας ήταν (κι ίσως δεν θα μας είναι ούτε μελλοντικά) προ-σιτές.

«.../Του αίματος ο πειρασμός θηλάζει την ανθρωπότητα/
Περιβρέχοντας τα εκατομμύρια μισάνοιχτα στόματα/
Του Θεού/
Βαθυκόκκινος Θεός/
Κι ας τον λέγω δαίμονα/...». «Αρχάγγελος Δαιμόνων
Ταξιάρχης, Πατέρας και Υιός, Απόγονος και Πνεύμα» Κι όμως θα ήταν προϊόν επιπόλαιας ανάγνωσης το συμπέρασμα πως όντως η ποίηση αυτή δαιμονοκρατείται, αν κανείς τη διάβαζε παραμένοντας εγκλωβισμένος στις τελευταίες, τις πιο χρηστικές κι επιδερμικές δηλαδή, σημασίες των λέξεων και επέμενε σε αυτό το πρώτο επίπεδο ανάγνωσης. Ο ποιητής αυτού του βιβλίου βρίσκεται έξω από τη γλώσσα, βλέπει τις λέξεις ωςάν να μην ανήκε στο ανθρώπινο είδος και ερχόμενος προς τους ανθρώπους συναντά κατ' αρχήν το λόγο (εν αρχή είν ο λόγος – ο Θεός;) σαν ένα φράγμα. Δε φοβάται, δε γίνεται δέσμιος δηλαδή εκείνου εντός του οποίου βρίσκεται

αλλά αγωνιά. Ονομάζει τον κόσμο – τον εσωτερικά βιωμένο και όχι τον φαινομενικό – από αγωνιά. Η αγωνιά διαφέρει θεμελιωδώς από το φόβο. Και καταφεύγοντας στο Heidegger θα συμπλήρωνα: «στη φωτεινή νύχτα του Μηδενός της αγωνίας εγείρεται για πρώτη φορά η αρχέγονη ανοικτότητα των όντων ως τέτοιων: ότι είναι όντα – και όχι το Μηδέν». Επανέρχομαι λοιπόν στην «ανοικτότητα» αυτής της ποιητικής για να προτείνω μίαν τέτοιαν ανάγνωση πέραν του κατεστημένου νοήματος των ονομάτων, θεϊκών ή δαιμονικών, που συναντούμε σ' αυτήν. Πώς αλλιώς να εννοήσουμε την αναφώνηση των «καθυποταγμένων πνευμάτων» αν δεν έχουμε υπόψη μας πως το μόνο ον το οποίο είναι με τον τρόπο της ύπαρξης είναι ο άνθρωπος;

«Guten Morgen Herr Luzifer!

Κύριε του σκότους

Βασιλιά του αναβράζοντος μάγματος της πρωθύλης

Ιπτάμενε Μινώταυρε του λαβύρινθου του Κυνός

Ευοί Δαίμονα του Λεβί, του Κρόουλι Μέγα Θηρίο»

Αναρωτιέται ο Γιάννης Αντιόχου, «ως πού φτάνει κανείς με την ποίηση»; «...Τα ποιήματα είναι επικλήσεις. Παρακλήσεις μιας ζωής που ιδρώνει στο θόλο της Γης...» απαντά σε επόμενο ποίημα. Και είναι όντως τα ποιήματά του παράκληση (ικετήρια εσπερινή ακολουθία, παρακλητικός κανόνας δηλαδή) μιας ζωής που ιδρώνει στο θόλο (στον εκκλησιαστικό τρούλο αλλά και στο στερέωμα) της Γης (που είναι Ναός και Κόσμος). Είναι ποιήματα ιερουργικά κι ο ποιητής τους είναι ο ιεροφάντης. Οι λέξεις τους είναι ισόρροπες ως προς την ηχητική, τη συντακτική και τη σημασιακή «τιμή» τους και λειτουργούν ως μικρό – είδωλα που το καθένα τους εμπεριέχει την ενότητα – ποίημα μέσα στην οποία είναι. Έχω την αίσθηση δηλαδή πως ακόμα κι αν ανασύρουμε για χάρη της μελέτης ένα απόσπασμα, έναν ή μερικούς στίχους, η ευρύτερη ποιητική ενότητα απ' όπου τους ανασύρουμε δεν καταστρέφεται. Η ένταση, ποσοτική και ποιοτική, το ύφος – η προσωπικότητα του ποιητή, η οντολογική αγωνιά, όλα τα συστατικά του βιβλίου ενεδρεύουν σε κάθε στίχο του κι αυτή είναι η ειδοποιός ιδιότητά του που το καθιστά σύστημα, ποιητικό σύστημα – οργανισμό.

Δεν θα μπορούσε εντέλει να λειτουργήσει σε ένα τέτοιο βιβλίο μια από κεκτημένη ταχύτητα καθιερωμένη ανάλυση αφού δεν υπάρχει τίποτα σ' αυτό το οποίο να μην έχει επενδυθεί πολλαπλά μυθολογικά. Το περιεχόμενό του δεν μας εμφανίζεται ούτε ως αληθινό ούτε ως ψεύτικο. Δεν είναι ούτε ταυτόσημο με το πραγματικό αλλά ούτε μη πραγματικό. Και πάντως δεν διεκδικεί καμία αλήθεια ως ένας μυθοπλαστικός κόσμος ο οποίος ανακαλεί κάποιον εμπειρικό κόσμο. Η αναδιευθέτηση ενός πρόδηλα φαινομενικού κόσμου την οποία επιχειρεί είναι μια εκ θεμελίων αλλαγή στο περιεχόμενο της γλώσσας και του νοήματος, του μηνύματος που μας μεταφέρει. Η ανείπωτη γλώσσα του είναι μια γλώσσα που ίσως

χάσαμε την ικανότητα να τη διαβάζουμε. Θα τολμούσα να πω λοιπόν ότι ο κατά τα φαινόμενα μεταφυσικός ποιητής ο οποίος προβάλλει από το βιβλίο αυτό είναι στην πραγματικότητα (ποια πραγματικότητα αλήθεια;) ένας hacker που μπορεί ν' αντιλαμβάνεται τη δομή της καθημερινότητάς του γιατί δεν κινείται όπως η πλειονότητά μας μέσα της αλλά έχει τη δυνατότητα να βγει έξω απ' αυτήν και να επιστρέψει για να τη βελτιώσει ή να παίξει μαζί της. Ο Γιάννης Αντιόχου στη «γλώσσα του» καλεί τον αναγνώστη να συνειδητοποιήσει την ασημαντότητα της καθημερινότητας, ν' αμφισβητήσει τα πάντα και να δει τουλάχιστο με συμπάθεια κάθε καινούρια και παράξενη ιδέα. Είναι ένας ποιητής hacker που αγωνιά να γλυτώσει από την ανθρώπινη μοίρα του, καταδύεται στον εικονικό κόσμο της παγκόσμιας φαντασίας προσπαθώντας να λύσει το μυστήριο του ίδιου του εαυτού και τελικά το κατορθώνει απελευθερώνοντας έναν θεό.

«...»

Σε προσκαλώ Θεέ σε δείπνο
Ήδη έχω προβεί σ' όλες τις απαραίτητες ετοιμασίες
Κεριά αναμμένα
Σερβίτσια απλωμένα
Πρώτο πιάτο η ίδια η ζωή
Κύριο πιάτο το ανυπόφορο όνομά Σου
Και για επιδόρπιο η φοβερή μου επιθυμία
Κάτσε Θεέ μου στο θρόνο Σου
Στην κεφαλή της τράπεζας
Ως προφήτης Σου θα σου σερβίρω
Τον μαύρο εγκέφαλο της ανθρωπότητας
...»